

Вольфганг-М. Ауер

РУХЛИВИЙ КЛАС

Бохумська модель
рухливої класної кімнати:
інновація у вальдорфській школі

Рухливий клас

Wolfgang-M. Auer

Das Bochumer Modell des Bewegten Klassenzimmers

Innovation in der Waldorfschule

Stuttgart
edition waldorf

Вольфганг-М. Ауер

РУХЛИВИЙ КЛАС

Бохумська модель
рухливої класної кімнати:
інновація у вальдорфській школі

За участі Ренати Магін і Томаса Льоффлера

Переклад Надії Гутянської

Київ
НАПІ

УДК 373.3.013.75.015.31(430)=161.2
А93

У книжці використано ілюстрації **Тіло Пустлаука**.
Переклади віршів **Олександра Пономарева**.

Фотографії: **Наталя Висоцька** (Київ), **Єва Діче** (Бохум).
Київські фотографії зроблено в 1-му класі Ірини Савицької у вальдорфській школі
«Софія» у 2017 році.

Ауер В.-М.

А93 Рухливий клас. Бохумська модель рухливої класної кімнати:
інновація у вальдорфській школі. / Пер. Н. Гутянської. – К. : НАІРІ, 2019.
– 132 с., іл.
ISBN 978-617-7314-43-0

Автори, практикуючи вчителі, описують методичні основи й практику нової моделі
шкільного навчання в початкових класах, яку було вперше розвинуто в Бохумі (Німеччина)
і в основі якої лежать рух та пізнання через органи чуттів. На сьогодні цю модель починають
дедалі ширше використовувати як у вальдорфських, так і в загальноосвітніх школах по
всьому світу.

УДК 373.3.013.75.015.31(430)=161.2

ISBN 978-617-7314-43-0

© Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien
Waldorfschulen e.V., 2017
© Видавництво «НАІРІ», Київ, 2018, 2019

Зміст

Вступ	7	Що відбувається, якщо залишаються лакуни або чогось бракує.....	53
Сучасна дитина йде до школи	10		
Підготовка до школи: перше семиліття		Концепція першого і другого класів	
Життя дитини впродовж першого семиліття	12	П'ять підпор	54
Гра.....	13	Класний учитель як дорослий, що дає опору	55
Почуття	17	Часова структура	56
1. Тілесні почуття.....	17	Рух на уроці	58
Дотик.....	17	Надолужування визрівання тілесних почуттів	65
Почуття життя	18	Повсякденна турбота	68
Почуття руху	21	Чому тільки перший і другий класи? ..	69
Почуття рівноваги	26		
2. Комунікативні почуття	28	Із практики викладання	
Візуальна мова	29	Звичайний шкільний день.....	70
Тактильна мова.....	31	Урок як рухлива гра (Рената Магін)	74
Розвиток	32	Рухлива гра як шкільний предмет	74
Типи навчання	35	Перший досвід	75
Увага.....	37	Зміст і побудова уроку.....	76
Взаємодія почуттів.....	38	Хороводи.....	76
Рух і мозок.....	40	Ігри, у яких треба бігати й ловити	78
Дзеркальні нейрони	41	Інші вправи	79
		Образні історії	81
Які якості потрібні школяреві?		Рухливо-ігрові уроки в першому класі	81
Що раніше, то ліпше?	45		
Самостійність.....	46		
Соціальні навички.....	49		
Уміння вбудуватися в процес.....	50		
Почуття часу	51		

Досягнення дітей.....	83	Стрибки.....	93
Рухливо-ігрові уроки в другому класі.....	84	Переживання простору.....	94
Танці.....	84	Ігрової паркур.....	94
Ігри.....	85	З досвіду організації паркура.....	95
М'яч.....	85	Історія:	
Довга скакалка.....	86	як ми до цього прийшли?.....	97
Класики.....	87	Перспективи.....	105
Ігри після обіду.....	88	Додаток	
Ігровий проект у відкритій школі повного дня.....	88	Заняття, вправи та ігри.....	108
Підсумки.....	89	Примітки.....	114
З досвіду роботи зі смугою перешкод (<i>Томас Льюфлер</i>).....	90	Литература.....	116
Балансування.....	91	Про авторів.....	119
Переживання меж.....	92		
Лазіння.....	92		

Вступ

Бохумська модель стала педагогічною відповіддю на ситуацію, у якій опинилися сучасні діти. Вони зазнають дефіциту саме в тому, що раніше малося на увазі само собою, спираючись на що школа могла рухатися далі. Раніше діти приходили до школи, уже здобувши той досвід, що слугує тут базисом для навчання. Проте сьогодні через брак чуттєвих переживань, можливостей для руху, тривких людських зв'язків та соціальної впевненості діти позбавлені такого досвіду. Наслідком цього є труднощі у навчанні, поведінці та розвитку. Дитячим садкам теж часто не вдається це компенсувати. Бохумську модель створювали саме для таких випадків. Працюючи над нею, ми хотіли, аби щось, недоотримане дітьми в дошкільному віці, змогло дозріти в них у початковій школі.

Часто Бохумську модель зводять до низьких лавок та подушок. Це неправильно. Лавки й подушки – не більш ніж засіб для того, щоб у класній кімнаті було простіше рухатися. Своєю чергою, рух – це не єдиний (хоча, поза сумнівом, і найважливіший) з-поміж тих чинників, яких дитина потребує для визрівання та розвитку необхідних їй якостей. Від самого початку вальдорфську педагогіку супроводжує ідея взаємозв'язку між рухом і навчанням. Уже Рудольф Штай-

нер надавав великого значення тому, щоб навчання в школі супроводжувалося рухом, навіть впливало з руху, і зробив щодо цього низку практичних зауважень. Коли в подальшому вчителями першого покоління було створено те, що почали називати ритмічною частиною головного уроку, це була геніальна знахідка, яка надалі, впродовж багатьох десятиліть, цілком відповідала педагогічним потребам дітей і тій ситуації, у якій вони зростали.

Ще в 50-ті роки минулого століття видавалося само собою зрозумілим, що по обіді діти грають просто неба: на вулиці, у полі або в лісі. Усю другу половину дня вони проводили в русі й поверталися ввечері додому втомленими і сповненими вражень. Не тому їм було легко спокійно сидіти в школі й уважно вчитися, що вони були такі вже хороші, а тому, що після обіду вони доволі багато рухалися. За тих часів кількох рухів і вправ на спритність під час ритмічної частини головного уроку дітям цілком вистачало. У наші дні ситуація для багатьох хлопчиків і дівчаток геть інакша. Усю другу половину дня вони проводять удома, причому – сидячи. Ліс їм знайомий тільки за «лісовими днями» в школі або за недільними походами на природу. Діти, які відвідують групу подовженого дня або відкрити

школу повного дня, часто-густо перебувають у цьому сенсі навіть у кращих умовах.

Коли в 90-х стало очевидно, як сильно в такій ситуації потерпають діти, а неспокій і брак уваги на уроках дедалі зростали, у Бохумській школі Рудольфа Штайнера народилася концепція першого та другого класів, що набула популярності як *Бохумська модель*, або *Рухлива класна кімната*. Повністю або частково її незабаром почали застосовувати в багатьох інших вальдорфських школах. Сьогодні її використовують у безлічі шкіл по всьому світові.

Ще з 80-х років тема «Рух у школі» обговорюється в рамках державної шкільної системи. Вихідним пунктом цієї дискусії став з'їзд швейцарського Об'єднання за спорт у школі (*Verband für Sport in der Schule*), що відбувся 1983 року. Різке зростання числа школярів із хворим хребтом змусило усвідомити гостроту проблеми і надало їй суспільного резонансу¹. Цю тему почали обговорювати в школах та міністерствах; народилися, а в деяких школах – завдяки ентузіазму вчителів – і були впроваджені в життя, різні концепції. Публікувалися плани і результати вивчення питання². В основу найрізноманітніших концепцій лягли два основних мотиви: рух має сприяти зміцненню здоров'я дітей та підлітків; завдяки руху учням буде простіше зосередитись і сприймати навчальний матеріал³. Як приклад ужитих заходів можна назвати підвищення якості ви-

кладання фізкультури, переобладнання спортивних майданчиків, оснащення шкіл ергономічними меблями. Водночас уроки почали перериватися фізкультхвилинками та рухливими перервами. Усі ці зміни зазвичай не зачіпали власне уроків і методів викладання.

Іще далі заходить концепція рухливої школи, створена педагогом Доротеєю Байгель. Працюючи вчителем допоміжної та початкової школи, Доротея Байгель спершу впровадила у своєму класі елементи мотопедагогіки й едукінестетики, оскільки помітила, що вони сприятливо впливають на дітей. Вона грала з дітьми на уроках, збирала й вигадувала ігри для різних шкільних предметів, наприклад – для математики, німецької та іноземних мов. З 90-х років Байгель працює референтом з підвищення кваліфікації вчителів у Вецларі та в окрузі Лан-Дилль і допомагає порадами школам, що застосовують рух у педагогічній роботі. Її книжка «Рухайся, школо!» (*Beweg dich, Schule!*) – справжня скарбниця для всіх, хто хоче підтримати дітей у школі шляхом руху.

Для *Бохумської моделі рухливої класної кімнати* рух означає набагато більше, ніж просто засіб, який дає змогу школярам краще концентруватися. Рух стає тут наріжним каменем нової концепції шкільного викладання, що охоплює розвиток дитини в цілому. Публікації про цю модель уже є. Протягом тривалого часу єдиним доклад-

ним описом її лишалася книжка Мартина Карле, написана з урахуванням потреб школи, у якій він працював. Ті, хто бажав отримати докладне керівництво щодо впровадження та застосування Бохумської моделі у викладанні, широко користувалися цією книжкою. Карле зачіпає різні аспекти моделі рухливої класної кімнати, торкається ролі руху, побудови першої половини шкільного дня, описує цілу низку ігор і вправ. 2014 року вийшов друком опис моделі, зроблений Беатою Калискі. Її книжка завдяки чіткості та повноті наданих відомостей дає можливість легко орієнтуватися в концепції. Того самого року Рейнхард Шьонхерр-Дом опублікував свою книжку «Навчання в рухливій класній кімнаті». У ній зібрано безліч при-

кладів практичної роботи на уроці, різноманітних ігор та вправ, у тому числі з окремих предметів і напрямів, таких як малювання форм, математика або німецька мова.

Книжку, яку ви тримаєте в руках, написано не для того, аби ще раз презентувати Бохумську модель рухливої класної кімнати. Скоріш за все її присвячено педагогічному обґрунтуванню цієї моделі, обґрунтуванню, що впливає з розуміння вальдорфської педагогіки, яке розвивається. Про нього давно просили – і ось воно перед вами. І розпочнеться воно з детального аналізу першого семіліття: адже, виходячи з нього, дитина вступає до школи.

Сучасна дитина йде до школи

Прийшовши зранку в клас, М. не встигає навіть з учителем привітатися. Заледве поглянувши на нього, він звертає всю свою увагу на класну кімнату, аби одразу вловити, що ж там відбувається. Він кидає ранець на підлогу і падає навколішки в юрбу дітей. Він одразу включається в їхню гру, заважає їм і перетягує гру на себе. Тоді біжить до іншої групи дітей, потім до наступної і знову до першої. Починається урок, але хлопчик ані на мить не може всидіти на місці і не слухає, що говорить учитель. Він все-таки робить кілька дуже слухних зауважень – щоправда, не очікуючи, коли його попросять висловитися. Спокійні хвилини уроку, сповнені глибокого сенсу, для нього нестерпні, він порушує тишу гучними розмовами. Коли від нього вимагають стати до роботи, яку розпочинає клас, він береться за щось геть інше. Така дитина – не поодинокий випадок. Дітей, яким важко влитися в колектив класу і поводитися в школі так, як того диктує ситуація, стає дедалі більше. Змінюваний щодня розклад дезорієнтує їх, вони розгублюються, оскільки на кожному уроці перед ними з'являється новий учитель. На шкільному подвір'ї дедалі частіше трапляються травми, адже діти наштовхуються одне на одного. Бігати ж бо вони навчилися, а от гальмувати або ухилитися –

ні. Одні не можуть зав'язати шнурки, інші не вміють поводитися з ножицями...

Усі ці та велика кількість інших труднощів безліч разів описані. Вони знайомі кожному, хто має справу з першокласниками. Діти відчують брак базисних навичок: навичок руху і координації, самостійності, уваги, здатності встановлювати зв'язки з іншими людьми, пристосування, соціальної поведінки, відчуття ритму. Раніше діти здобували все це на момент вступу до школи. Нині вони зростають у таких умовах, які не дають їм змоги розвинути ці навички достатньою мірою. Але ж вони становлять фундамент плідного навчання в школі. Ба більше, саме їх наявність і визначає, чи дозріла дитина для школи. І якщо цю основу не сформовано або сформовано недостатньо, наслідком будуть порушення у навчанні, поведінці та розвитку. І якщо ми хочемо вберегти дітей від цього, нам доведеться створити для них такі умови, щоб згадані базисні навички та компетенції все-таки могли в них визріти, причому – на самому початку шкільного навчання.

Саме це стало завданням нової концепції першого і другого класів, розробленої в Бохумській школі Рудольфа Штайнера в 1996–1998 роках, що відома сьогодні як *Бохумська модель*, або *Рухлива класна кім-*

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка, повну версію книги.